

קונטרס

צְבִי לְצַדִּיק

קצת ספורים נפלאים, שיחות קדש, אמרות טהורות
ותולדות ימי חיי הרב הקדוש

הרב **רבי צבי אריה** זכותו יגן עלינו

רב ואב בית דין דקהלה קדושה ברסקב
בהרב רבי אהרן תלמיד רבנו ז"ל

אשר זכה לקבל ולמחזי ביקר סבר אפי עתיק יומין
הלא הוא רבנו הקדוש צדיק יסוד עולם, אור ישראל וקדושו

רבנו **נחמן** מברסקב זיע"א

נשמעו לדור אחרון מזקן אנשי שלומנו
הרב החסיד רבי **לוי יצחק בענדער** זכרונו לברכה

מתוך סדרת הספרים

שיח שרפי קדש

יוצא לאור לרגל יומא דהוליא - י"ב אדר
על ידי אגדת 'משך חזק'
להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסקב זיע"א

חלק זה על הרב רבי צבי אריה (רבי הירש לייב)
אב"ד ק"ק ברסלב זיע"א נמצא כעת בשלבי עריכה מתקדמים,
בתפילה ותקווה שבוא יבוא בקרוב בעז"ה תחת מכבש הדפוס
יחד עם השיחות והסיפורים משאר תלמידי רבינו הק'
בכרך ד' של סדרת 'שיח שרפי קודש' המעטירה

כל הארה והערה תתקבלנה בברכה

מַעֲרַכַת אֲנָשֵׁי מוֹהַר"ן
הָרַב צְבִי אַרְיָה, רַאב"ד דְּבִרְסָלָב
 ('רַבֵּי הִירֶשׁ לֵיִיב דְּעַר רַב')

יְמֵי חַיָּו

[ראה גם לעיל חלק א' סימן ר"ג; חלק ב' סימנים שנ"ז, תקס"ט, ש"ג בהערה, תי"ד
 בהערה, תקע"א בהערה, תקצ"ו בהערה; חלק ג' סימנים תע"ד, תרמ"ז בהערה]

א

**הָרַב רַבֵּי צְבִי אַרְיָה (הִירֶשׁ לֵיִיב) בֶּן הָרַב רַבֵּי אֶהֱרֹן תַּלְמִיד רַבְּנּוֹ, נוֹלַד
 בְּעֵת הַיּוֹת רַבְּנּוֹ בְּמַעֲדוֹעַדִּיּוֹקַע אוֹ בְּזִלְאֲטִיפְאֲלִיעַ, אַחֲרֵי הַיּוֹתוֹ
 בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁנַת תַּקַּנ"ט אוֹ תַּקַּס"א, וּבְעֵת הַסְּתַלְקוֹת רַבְּנוֹי הָיָה לְעַרְךָ**

א. ידוע לנו שרבי הירש לייב נפטר בשנת תרכ"ח או בשנת תרכ"ט, וכי שנות ימי חייו היו שישים ותשע, ויוצא מכך שנולד בשנת תקנ"ט או תק"ס. אמנם איננו יודעים במדוייק באיזו תקופה נולד, אם בעת היות רבינו דר במעדוועדיווקע, או בעת היותו בזלאטיפאליע; גם איננו יכולים לדעת שאר פרטים, כדוגמת אם היה רבינו סנדק אצלו, וכל כיוצא בזה. (רל"י).

ב. בח"י בתשרי תקע"א.

בגיל אחת עשרה או שתיים עשרה, ויש לומר אפוא שבודאי זכה
בילדותו לקבל ולראות את פני רבנו ז"ל:

ב

הרב רבי הירש לייב נשא לאשה את מרת חיה לאה בת רבי חיים
שרה'ס מברסלב תלמיד רבנו, בשנת תקע"ג או תקע"ד ככל
הנראה. משחלפו כמה שנים מעת נשואיהם ועדין לא נפקדו בכנים,
היה רבי הירש לייב אומר לזוגתו: "אז עם וועט זיך ענדיגן די צען
יאר - גיב איך דיר א גוט" - "כפאשר יסתימו עשר השנים - אתן לך גט
פטורין", הינו פדין המבאר ב'שלחן ערוך' אבן העזרי.

ג. צא וחשוב, הלוא אביו הרב רבי אהרן הגיע יחד עם רבינו בבואו לקהילת קודש ברסלב
(ראה לעיל ח"א סי' 10), היה דר בעיר וכיהן ברבנותה, ואם כן אין ספק שלקח והביא את
בנו הרב הירש לייב לרבינו, ולא שייך כלל לדבר ולומר באופן אחר מכך. (רל"י).

ד. ראה בצוואת הרב מטשעהרין: "אימי מרת חיה לאה זכרונה לברכה, היא בת הרב חיים
מברסלב".

ה. ראה אודותיו לקמן בערכו.

ו. לא ניתן לדעת בוודאות באיזה גיל היה הרב כאשר נשא אישה, אמנם נודע שבנו הרב
מטשעהרין נלב"ע בשנת תרנ"ד בהיותו בגיל ס"ט (גם אביו הרב הירש לייב נלב"ע בגיל
זה, ראה להלן), ונמצא לפי זה שנולד בשנת תקפ"ה, גם שמענו כי רבי נחמן טולטשינער
שנולד בשנת תקע"ד היה מבוגר מהרב מטשעהרין בלמעלה מעשר שנים, וגם מזה נבוא
לחשובו שהרב נולד בתקפ"ה, והיה זה אחר עשר שנים מנישואי אביו הרב (כמבואר
המעשה כאן). עוד שמענו כי בעת פטירת מוהרנ"ת בשנת תר"ה היה הרב בגיל י"ח - כ'
שנים לערך; אמנם לא ידוע לנו הדבר בבירור, וייתכן גם שהרב מטשעהרין נולד בשנת
תקפ"ד או תקפ"ו. (רל"י).

ז. סימן קנ"ד סעיף י', עיין שם: "נשא אישה ושהתה עימו עשר שנים ולא ילדה, יוציא
וייתן כתובה, או יישא אישה הראויה לילד, ואם לא ירצה - כופין אותו עד שיציא".

והנה הרבנית ידעה את מעלת קדשותו וצדקתו של בעלה, וגם הכירה
 בחריפותו ('שארפקייט') ובקדשת פיו, שאם יצא ממנו פדברים
 האלה - הרי שיעמד בדבורו ויקים דבריו - ('אז ער האט געזאגט - איז
 געזאגט'), על פן היתה תמיד מזדרזת לילך לבית מוהרנ"ת ז"ל לספר
 לו את אשר אומר בעלה הרב, והיתה מבקשת ממנו על זה, שתזכה
 להפקד בכנים. אמנם מוהרנ"ת היה אומר לה: "דער אויפערשטער
 העלפט ווייטער" - "השם יתברך עוזר הלאה", ועוד פיוצא בדבורים
 מעין אלו, ולא היה מבטיח לה דבר ברור, כגון שבעלה לא יגרשנה
 וכיוצא בזה; וכך היה כמה פעמים, שבאה למוהרנ"ת לקבל על צרתה,
 ולא השיב לה דבר ברור.

פעבור תשע שנים מעת הנשואין ולא נפקדו עדן בכנים, אמר לה
 בעלה הרב שוב פדברים האלה, שאם תעבור ותסתיים שנה
 זו, השנה העשירית לנשואיהם, ועדן לא יפקדו בדבר ישועה - יהיה
 מכרח לגרשה, והיא שידעה כאמור בקדשת בעלה ובצדקותו, שאם
 אמר כנ"ל הרי שיקים דבריו, הלכה בצר לה ונכנסה שוב למוהרנ"ת
 לבקשו שיברכה בכנים, ואמרה לפניו בבכיה: "רבי נתן, רבי נתן,
 אזוי זאגט ער, אז ס'וועט זיך ענדיגן די צען יאר - גיבט ער מיר
 א גט, און מיר זענען אריין שוין אין די צענטן יאר!" - "רבי
 נתן, רבי נתן, כך הוא אומר, שכאשר יסתימו אלו העשר שנים -
 יתן לי גט, ואנו נכנסנו כבר לשנה העשירית!". הפטיר מוהרנ"ת
 בתמיה: "אזוי זאגט ער? זאג איך דיר אז ער וועט דיר נישט גטן?
 ער וועט דיר נישט גטן!" - "כך הוא אומר? ובכן אומר אני לך

שהוא לא יגרשך! הוא לא יגרשך!"^ח. ממילא כבר ידעו רבי הירש לייב וזוגתו שפודאי יעזור להם השם יתברך, ועתה יושעו ויפקדו בזרע של קימא, כי לולא שיפקדו - איך יתכן באפן אחר שהוא יעמוד בדבורו אשר יצא מפיו, שיגרשנה באם לא יפקדו אחרי עשר שנים - (ווארום אויב נישט - איז נישט שיך, געזאגט - איז געזאגט!).

וכך הוה, שנפקדו תכף בדבר ישועה ורחמים ונולד להם בן למזל טוב, ואחר כך נולד להם בן נוסף. שני בנייהם הצדיקים היו הרב רבי נחמן - הוא הרב דקהלת קדש טשעהריץ^ט (ונקרא בן על שם רבנו), והרב רבי חיים - הוא הרב דקהלת קדש ברסלב (ונקרא בן על שם זקנו רבי חיים שרה"ס הנ"ל); ועוד שמענו שהיתה להם גם בת:

ג

דרך עבודת השם של הרב רבי הירש לייב היתה בכערת אש להכה - (ער איז גענווען א שטיק פייער, א ברען פייער) ובאפן מאים

ח. הוספה מרבי אברהם סופר שטערנהארץ: מוהרנ"ת לא רצה שיהיה 'פירסום' ויאמרו שהוא מחולל מופתים, ועל כן לא השיב לה דבר ברור, אמנם היא לא עזבה אותו ולא רצתה ליצא מביתו עד שיברך אותה, ומוהרנ"ת לא בירך אותה, רק אמר לה: "הוא לא יגרש אותך!" - ואז נחה דעתה והיתה בטוחה שה' יעזור לה, והלכה מביתו, ותיכף בחודש השני נתעברה. (רבי ישראל נחמן אנשין ששמע זאת מפי רבי אברהם).

ט. ראה אודותיו לקמן בערכו.

י. לא ידוע לנו מי מהם היה הבכור, אם הרב מטשעהריץ או שמא אחיו הרב רבי חיים מברסלב. אמנם מכך שהרב מטשעהריץ היה קרוי על שם רבינו, נראה קצת לומר שהיה גדול מאחיו רבי חיים, [הגם שלא ידוע לנו בפירוט פרט זה, אם הרב הירש לייב נתן שם לבנו אחר שמו של רבינו תחילה, או אחר שם חותנו רבי חיים]. (רל"י).

מֵאֵד, וְקַיִם כַּמָּה פְּעָמִים אֶת סֵדֶר הַתְּשׁוּבָה הַמּוּבָא בְּסֵפֶר הַקְּנָה¹, וְשָׂאָר
עֲבוּדוֹת גְּדוּלוֹת כְּמוֹ גְּלִגּוּלֵי שְׁלֵגִי וְכִיּוּצָא:

ד

הַרְבֵּה הִירָשׁ לִיִּיב הָיָה עוֹסֵק בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם בְּאִפְּן 'חֲרִיף' עַד לְמֵאֵד -
(זִיּוּעַר שְׂאֲרָף, גְּעוּוֹאֲלָדִיג שְׂאֲרָף), וְהָעֲבוּדוֹת שְׁלוֹ הָיוּ כְּמוֹ
אֵלוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיִזִיק תְּלַמִּיד רַבְּנוֹי² - ('דִּי עֲבוּדוֹת' אִיזו גְּעוּוֹעַן
רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיִזִיק'ס). אָמְנָם הַרְבֵּה לֹא הָיָה מְקַרְבֵּי בְּשׁוּם פְּעַם לְרַבִּי
שְׁמוּאֵל אֵיִזִיק³, וְכֹאֲשֶׁר שְׁאֵלוּהוּ פְּעַם אִם לָקַח אֶת דְּרָכּוֹ בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם

יא. ראה בחיי מוהר"ן סימן של"ד: "וסיפר מאיש אחד מאנשיו שהיה צדיק גדול, ואמר עליו רבינו ז"ל שהאיש הזה היה לו תשובת ספר הקנה. והנה מבואר בספרים שמי שעושה תשובה זו מובטח לו שלא יחטא (ספר הקנה פרק תשובת הקנה דף יב.). 'ובעדו', היינו בעד האיש הזה, 'אני ערב שבוודאי לא יחטא'; וראה ב'ספר הקנה' (שם): "הרוצה לשוב בתשובה יתיאש מן העולם הזה, ולא יישא ולא ייתן בשום עסק של זה העולם, ויחשוב בליבו כי בכל שעה יבוא המלך אצלו לקחת חשבון מעוונותיו, ולא יאכל בשר ולא שום דבר אשר נשמה באפו, וגם לא ישתה יין, ויישב בתענית ויעסוק בתורה יומם ולילה, ויעשה מלחמה עם השינה, שלא לאנוס אותו לישון כל הלילה, וימשוך כל מחשבתו אל ה' יתברך, ויתחרט על כל מה שעשה, ואם תבוא עבירה לידו - יידחנה וירחיקנה מעליו, ועיקר אכילתו: פת במשקל די חיותו. וזה יעשה, ירחיק עצמו מחבורת העולם, ומאכילת בשר ויין ומכל בעל חי, ומדברים היוצאים מבעל חי, ומכל מיני ירק, ויעשה כן ארבעים יום, ומשם ואילך הקדוש ברוך הוא יעזרהו, וילך עד שש שנים - ואז לא יסתפק בשום ספק כי הוא בן העולם הבא, אף כי יאכל אחר שש שנים, כי כבר עברו עליו שש שנים כנגד "שיתא אלפי הוי עלמא וחד חרוב" (סנהדרין צז.), ובלבד שייזהר משם ואילך מעבירות הבאות לידו".

יב. ראה 'פרי עץ חיים' שער הנהגת הלימוד; שער תיקוני עוונות פרקים ה' ו' י'; ועוד.

יג. ראה אודותיו לקמן בערכו.

יד. ואין זה נכון מה שיש אומרים, שהיה בתחילה מקורב אליו. (רל"י).

מַרְבֵּי שְׁמוּאֵל אֵיזִיק, נֶעְנָה הָרַב בְּעֶצְמוֹ שְׂאִין הַדָּבָר כֵּן, כִּי כְּאִמּוֹר לֹא הָיָה מְקַרְבֵּי אֱלִיּוּטִי.

גַּם בְּשָׁנִים בָּהֵן רָדְפוּ הַחֹלְקִים אֶת מוֹהֲרַנְ"ת בְּרִדְיָפוֹת קְשׁוֹת מְאֹד, וְהִמְחַלְקֵת עָלָיו הָיְתָה נוֹרָאָה בְּיֹתֵר, וְכַנּוֹדֵעַ שְׁמוֹהֲרַנְ"ת ז"ל הָיָה מְגַלֵּה אֶזְרָא לְמִשְׁפַּחַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים (תקצ"ו - תקצ"ח) מְקַהֲלֵת קִדְשׁ בְּרִסְלָב לְקַהֲלֵת קִדְשׁ נְעַמְרוּבִיט, וּבְאֹתָהּ עֵת שָׁלַח הָרַב הִירֵשׁ לִיב אֶת שְׁנֵי בְּנָיו לְקַהֲלֵת קִדְשׁ נְעַמְרוּבִיט, שֵׁשִׁמְעוּ וְיִקְבְּלוּ שָׁם תּוֹרָה

טו. רבי שמואל אייזיק תלמיד רבינו היה נוסע מידי שנה בשנה לאומאן על ימי ראש השנה, ואילו הרב רבי הירש לייב לא נסע כמבואר להלן, וגם מזה יש דמות ראייה לכך שלא היה מאנשי רבי שמואל אייזיק. (רל"י).

טז. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מיום ד' תצוה שנת תקצ"ה: "ואי אפשר לעמוד על סוף דעתם של המתנגדים, מה חושבים בזה שרוצים לגרשני מברסלב? הלא אם אסע למקום שאסע - אודיע גם שם אמיתת תורתו הקדושה, ויהיו נעשים שם גם כן ברסלבר חסידים, שהם כשירים אמיתיים שבישראל; ובאמת עולה על דעתי אולי כוונת השם יתברך בשביל זה"; ובמכתב מיום ב' ראה שנת תקצ"ה: "אך בחסדי ה' אני מחזק ומחיה עצמי הרבה על פי הדרכים שלנו, בפרט שתודה לאל אפילו חס ושלום אם יהיה כך - אין הדבר מסוכן, וקיויתי להשם יתברך שאפילו אם אהיה מוכרח לישב בנעמרוב חס ושלום על איזה זמן, בוודאי אשוב משם לביתי לשלום"; ובמכתב מיום א' שופטים שנת תקצ"ה: "לעת עתה צריכין להחיות את עצמנו עם בחינת 'בצר הרחבת לי' (תהלים ד ב), על הרחבות שבתוך הצרות בעצמן (ראה ליקוטי קמא ס"י קצה), כי גם בנעמרוב יכולין לחיות חיים אמיתיים; ולה' התקווה לשוב עוד לפה בקרוב"; ובמכתב מיום ב' תצא שנת תקצ"ה: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים" (דברים ד לט) - בברסלב ובנעמרוב ובכל מקומות ממשלתו (מלשה"כ תהלים קג כב), וכל אשר עשו לי - הכל לטובה תודה לאל, כאשר מעט מזעיר אני מבין מרחוק, והעיקר אני מאמין כי הכל לטובה בזה ובבא לנצח".

יז. לפי חשבון השנים הרי שהאחים רבי נחמן ורבי חיים היו אז עדיין בילדותם, עוד קודם הגיעם לגיל מצוות. (רני"ב).

יח. ראה לעיל בחלק ב' סימן שצ"ג שבאותן ג' שנים היה מוהרנ"ת רשאי לסובב חופשי

מפיו הקדוש של מוהרנ"ת, שעליו סמך רבנו את ידיו, ואשר על פן 'הלכה כמותו'.

והרב רבי הירש לייב נענה אז ואמר: "דאס ווייז איך, אז נישט אזוי ווי מען זאגט אויף מיר אז איך בין שיך צו רבי שמואל אייזיק'ן - דא ווייז איך, אז מיינע קינדער שיק איך צו רבי נתן'ען!" - "את זה אני מראה, שלא כמו שאומרים עלי שאני שיך לרבי שמואל אייזיק - בזה אני מראה, שאת הבנים שלי שולח אני למוהרנ"ת!"

ה

הרב הירש לייב היה מוהל ממחה:

נפשו שם בנעמרו, אך כלל אנשי שלומנו לא יכלו כל כך לבוא אליו כמו שהיתה רגילותם לבוא אליו בזמן היותו עדיין בקהילת ברסלב, כי רוב רובם חששו מאוד מאימת החולקים, וגם מחשש מסירה לשלטונות על ידי החולקים. [וראה עוד לעיל חלק ב' סימנים שנ"ח שצ"ח]. (רל"י).

יט. ראה עוד מה שכתב הרב מטשעהרין ב'פרפראות לחכמה' קמא סימן ו' אות ט"ו ושם תנינא סימן ז אות כ"ו, ומובא להלן סימן.

כ. נו, הרי ההלכה כמוהרנ"ת! [ראה להלן בערך 'רבי נחמן טולטשינער', שאמר: "איך האב מקבל געווען פון א תלמיד שהלכה כמותו" - "אני קיבלתי מתלמיד שהלכה כמותו"]; ויש לציין לזה גם דבר זה, שבני הרב הירש לייב, ה"ה רבי נחמן ואחיו הרב חיים, היו נוסעים לאומאן על ראש השנה, על אף שאביהם זקנים הרב רבי אהרן לא היו נוסעים (ראה לעיל ח"א סי' רג, וכן לעיל). (רל"י).

כא. ודו"ק שהרב הירש לייב לא נפקד בבנים עד שנת תקפ"ה לערך, [שאז היה כעשר שנים מעת נישואיו כמבואר לעיל], וראה להלן שרבי שמואל אייזיק נלב"ע כבר בשנת תקפ"ז, ואם כן יוצא מבואר שקרוב לעשר שנים אחר הסתלקות רבי שמואל אייזיק, היה עדיין להרב הירש לייב עניין להראות לכלל שהוא אוהז מדרך מוהרנ"ת וכו'. (מא' מאנ"ש).

ו

בעת שאפוא בכיתו את החלות לכבוד שבת קדש, הנה הרב הירש לייב צועק ומזרז את בני ביתו: "לכבוד שבת! לכבוד שבת!" - לרב שמחתו והתלהבותו, ומגדל ההרגש שהרגיש בקדשת השבת הקרבה ובאה * (רבי מרדכי אלעזר רובינשטיין):

ז

אודות חמרותיו הגדולות של רבי הירש לייב בכדיקת החמץ מספרים

כב. וראה לעיל בחלק ג' סימן תנ"א: "סיפרו לפני מוהרנ"ת שכששאלו את הרב הקדוש רבי משה לייב סאסובער מדוע נעשה סגי נהור (עיוור) לעת זקנתו, נענה ואמר: 'היות שבעת שהולכת זוגתי ביום חמישי לקנות הקמח אומרת היא תיכף 'לכבוד שבת', וכשמחמת המים אומרת שוב 'לכבוד שבת', וכשמנפה הקמח אומרת שוב 'לכבוד שבת', וכשהיא לשה את העיסה אומרת שוב 'לכבוד שבת', ובליל שישי כשהיא מתעוררת לקום כדי לאפות את החלות אומרת שוב 'לכבוד שבת', וכן בעת הפרשת החלה שוב, וכן בעת עשייתה שאר מאכלי וצרכי שבת היא אומרת וחוזרת בכל פעם 'לכבוד שבת', 'לכבוד שבת' - על כן נבראו כל כך הרבה מלאכים ושרפים בביתי, והם כילו את עיני, על כן איני רואה' - 'אזוי פיל מלאכים, האבן זיי מיר אויסגעברענט די אויגן, דערפאר זעה איך גישט'. וכסיפרו מעשה זה למוהרנ"ת, הפטיר ואמר: 'אזוי איז! אזוי איז! פון יעדן 'לכבוד שבת' ווערט באשאפן א מלאך!' - 'אכן כך! אכן כך! מכל 'לכבוד שבת' נברא מלאך!"; וראה עוד לעיל בערך 'רבי אבא שו"ב'.

כג. דהנה נחלקו הפוסקים לענין חיוב הבדיקה באור לי"ד, אם מחוייבים לחפש גם אחר פירורים קטנים, או שאין צריך לחפש רק אחר כזית, ה'חיי אדם' (כלל קיט אות ו) ועוד מחמירים בזה, וה'פרי מגדים' (סי' תלג א"א סק"ח) ועוד מקילים, ולמעשה לאחר שכבר ניקו בני הבית את כל הבית היטב גם מהפירורים, נהגו הרבה לסמוך על המקילים, אבל יש שכן החמירו בזה (ראה שע"ת סי' תלג סק"א; ד"ת (מונקאטש) ח"ב אות קלד), ויש שנהגו לחפש אף פחות מכזית, ובלבד שהוא ראוי לאכילה (ראה משנ"ב סי' תלג שעה"צ סקל"ג, סי' תלד סק"ו, סי' תמב סקל"ג, סי' תמד סקט"ו).

נפלאות, שארץ לו זמן הבדיקה כמעט משך כל הלילה, והיה לוקח את
בניו עמו שיעזרוהו ויסיעוהו בבדיקה¹:

עם אנשי שלומנו

ח

בשנים שאחרי הסלקות רבנו, כאשר היה רבי יודל תלמיד רבנו נוסע
לאומאן על ראש השנה כדרכו בכל שנה ושנה², היה עובר מקדם בדרך
נסיעתו בקהלת קדש ברסלב, שם היה אצל הרב רבי הירש לייב³, והיה

כד. ראה לעיל בחלק ג' סימן תע"ד שלא ראו אצל מוהרנ"ת וכן אצל אנשי שלומנו שנהגו
חומרות גדולות בבדיקת חמץ, אמנם על הרב הירש לייב מספרים כאמור כאן; וראה להלן
בערך הרב מטשעהרין שבאחת השנים, בעת היות הרב מטשעהרין עדיין ילד קטן, לקחו
אביו רבי הירש לייב שסייע בעדו בבדיקת החמץ כאמור, ולפתע נעלם ממנו, ואביו הרב
החל לחפש אחריו, עד שמצאו יושב בזווית של עליית הבית ולומד שם בהתמדה מסכת
פסחים, וגער בו ואמר לו: "איצטער איז דער זמן צו זיצן און לערנען? מען דארף מקיים
זיין די מצוה פון בדיקת חמץ!" - "וכי כעת הוא הזמן לישב וללמוד? הרי עתה צריך לקיים
את המצווה של בדיקת חמץ!"; ומספרים שהרב מטשעהרין סיים באותו לילה את כל
המסכת. (רל"י).

כה. ראה לעיל חלק א' סימן ר"ג (1).

כו. הרב הירש לייב לא כיהן אז עדיין כרב העיר ברסלב, כי המעשה היה עוד בחיי אביו
הרב רבי אהרן תלמיד רבינו שהיה אב"ד ק"ק ברסלב. [רבי יודל נלב"ע בשנת תקצ"ח,
ואילו הרב רבי אהרן נלב"ע בשנת תר"ה]. (רל"י).

מספר לו בכל שנה כל סדר המעשה של התקרבותו לרבנו הקדוש זכר צדיק וקדוש לברכה^ט:

 ט

הרב הירש לייב היה יושב לסעודת פורים עם בעלי הבתים ונכבדי העירייה, וגם אנשי שלומנו היו מתבסמים אז מאד בביתו; וראה להלן המעשה עם רבי מאיר לייב בלעכער תלמיד מוהרנ"ת^ט:

כז. ראה בארוכה לקמן בסימן סדר התקרבותו של רבי יודל לרבינו ז"ל; גם ראה שם שבסוף המעשה היה רבי יודל מפטיר ומסיים את מעשה התקרבותו להרב הירש לייב באמור לו: "ב"י דיר איז דאך דאס אפּשׂר אלט, איך האב דיר פאר א יארן אויף דערצייילט; ב"י מיר איז דאס שפיגל ניי, ס'איז ביי מיר זייער חביב וואס דער רבי האט מיר אויסגעלאזט: 'וועסט זיין צו מיר מקשר ווייל דו לעבסט!' - "אולי אצלכם זהו סיפור ישן, הרי סיפרתי לכם זאת כבר גם בשנה שעברה; אמנם אצלי הוא עדיין חדש ומבריק כמראה, זה מאוד חביב אצלי מה שרבינו הפטיר לי אז: 'כבר תהיה מקושר אלי כל ימי חיך!', כי מחמת החביבות שהיתה לרבי יודל לדיבור זה שהפטיר לו רבינו כאמור, על כן היה מספר לו שוב ושוב מדי שנה את כל המעשה וסדר התקרבותו. (רל"י).

כח. גם ראה לעיל בחלק ג' סימן תקי"ז שאביו הרב רבי אהרן היה יושב לסעודת פורים עם בני העיר, כדרך הרבנים, ועיי"ש שפעם התפעל והפליג אז מאוד בשבחו של מוהרנ"ת.

כט. ראה להלן בערך 'רבי מאיר לייב בלעכער': "כל כך חקוק היה זיכרון יום המיתה בין אנשי שלומנו, שפעם בעת סעודת הפורים, שהיו מתבסמים אנשי שלומנו מאוד בביתו של הרב רבי הירש לייב רב דקהילת קודש ברסלב, ומחמת שהרב הירש לייב שימש כרב העיר ישבו שם בעת הסעודה גם ה'בעלי בתים' ונכבדי העיר, ורבי מאיר לייב בלעכער היה אז מאוד בגילופין ובשיכרות, ובא ונפל במפתן דלתי ביתו של הרב - ('רבי מאיר לייב איז געווען זייער בגלופין, בְּשִׁכְרוּת'דיג, און איז געגעבן א פאל ביי די טיר'), והרב הירש לייב ניגש ואמר לו: 'מאיר לייב, האסט פארגעסן וואו דו האלסט אין זיין ספינה?' - 'מאיר לייב, השכחת היכן אתה אווז בספירה שלך?', ותיכף נתעורר רבי מאיר לייב ברעדה משיכרותו הקשה, וקם מהארץ ומנה בהתעוררות כמה שנים וכמה ימים ואף גם כמה שעות בדיוק עברו כבר מימי חייו - ('מיט א התעוררות האט ער געצייילט די יארן און די טעג און

במשא הרבנות

הרב רבי הירש לייב החל לכהן כרבה של קהלת קדש ברסלב לאחר פטירת אביו, הלא הוא הרב רבי אהרן תלמיד רבנו שפטר לבית עולמו באחד באב שנת תר"ה.

אחרי שנסתלק לעולמו הרב דקהלת קדש טשעהרין רבי שמואל יצחקי (שנתמנה לכהן בפקדת רבנו ז"ל), נתמנה הרב רבי נחמן (פעל ה'פרפראות לחכמה') בן הרב הירש לייב לכהן שם תחתיו ברבנות.

אפלו די שעות); כי היה זאת חקוק בדעתם כל כך, עד שלא עבר עליהם כמעט רגע בלי חשבון מדוייק. ורבי מאיר לייב שהיה מקורב קצת גם לרבי שמואל אייזיק תלמיד רבינו הפטיר אז ואמר: 'אזוי האט אונז רבי שמואל אייזיק געלערנט, אז מיר זאלן ציילן די ספירה אלע טאג, און אפלו די שעה'ן אויף!' - 'כך לימדנו רבי שמואל אייזיק, שנספור ספירה בכל יום, ואפילו את השעות!'. (רל"י).

ל. אמנם יצויין כי נראה מכמה וכמה מקומות שהרב הירש לייב היה עוסק בהוראה למעשה עוד בחיי אביו הרב רבי אהרן; ראה 'עלים לתרופה' במכתב מוהרנ"ת מיום א' תבוא תר"ג: "אודות מחותנך וכו', לדעתי כשתבוא לברסלב אל תסמוך על הרב שיחיה בעצמו, רק תאמר בכבוד ובנחת ותפייסו, ותאמר לו שאתה חפץ שידין אותך בדין תורה וכו', ואם אין הרב רוצה לפסוק בעצמו דין תורה - מסור המשפט לבנו ר' הירש לייב נ"י וכו"; וכמו כן ראה לעיל בערך 'רבי חיים שרה'ס' שהרב הירש לייב סידר הגט פטורין בין חיים פייעס לנכדת הבעל שם טוב; ויש מעניין זה בעוד מקומות.

לא. היה זה בין השנים תר"ח - תר"ג.

לב. להלן העתקה מתוך צוואת רבי ישראל אבא (ב"ר יהודה ב"ר נחמן ב"ר שמואל יצחק) ראזענפעלד (כת"י): "מיינ פאטער עליו השלום האט געהייסן הר' יהודא בהרב ר' נחמן זצ"ל,

הִיָּה זֶה אַחֲרֵי שְׂרָבֵי נִפְתָּלֵי תַלְמִיד רַבְּנוּ שְׂדֵלוּ וּדְחָקוּ לְזַה"י, וְגַם אָבִיו
הָרַב הִירֵשׁ לִיִּיב הִיָּה מְרַצֶּה לְכַךְ, שְׂבָנוּ יִכְהֶן שָׁם בְּרַבָּנוּת.

אַחֲרֵי הַסְתַּלְקוֹת הָרַב רַבִּי הִירֵשׁ לִיִּיב בְּשַׁנַּת תַּרְכ"ח אוֹ תַרְכ"ט, וְהָיוֹת
שְׂבָנוּ רַבִּי נַחְמָן כְּכַר נִתְמַנָּה שְׁנַיִם רַבּוֹת קִדָּם לְכֵן לְכַהֵן בְּרַבָּנוּת
קִהְלֵת קִדָּשׁ טְשֶׁעֶהְרִין כְּאָמוֹר, עַל כֵּן עֲבָרָה הַרְבָּנוּת דְּקִהְלֵת קִדָּשׁ בְּרַסְלָב
לְבָנוּ הָרַב רַבִּי חַיִּים, שְׂיֵשֵׁב עַל כְּסֵא הַרְבָּנוּת תַּחַת אָבִיו"י:

י"א

בְּזִמְן רַבִּי הִירֵשׁ לִיִּיב הִיָּתָה עֲגוּנָה אַחַת שְׁנַסְעָה לְרַבָּנִים רַבִּים עַל מְנַת
שְׂיֵתִירוֹ אוֹתָהּ מֵעֲגוּנָה, וְלֹא מְצָאוּ לָהּ הַרְבָּנִים הַגְּדוֹלִים שׁוּם הֶתֶר,
וּכְשֶׁבָּאָה בְּשֵׂאלָתָהּ אֶל הָרַב רַבִּי הִירֵשׁ לִיִּיב - הִתִּירָה מֵעֲגִינוּתָהּ, וּפְסִק
שְׂמַתָּרַת הִיא לְהַנְשֵׂא לְכָל אָדָם; וְתַכְף נַעֲשֶׂה מְזֵה רַעַשׁ, בְּכַרְט
מֵהַחֹלְקִים, אֵךְ פִּחְדוֹ לְדַבֵּר עַל זֶה, כִּי הִיָּה לָהֶם מוֹרָא גְדוֹל מֵהָרַב.
הִתְיֵשְׁבוּ זְקֵנֵי הַחֹלְקִים בְּדַעְתָּם, וְגִמְרוּ אִמֹר לְהַתְאוּנָן בְּפָנֵי אֶחָד מֵגְדוֹלֵי

עַר אִיז גְּעוּעוּזִין אַ לְמִדָּן וְחִסִּיד, עוּבַד ה' בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, מְכַנִּיס אוֹרַח מְצִין, בַּעַל מִדוֹת
טוֹבוֹת מְאֹד, עַר אִיז גְּעֵבְלִיבֵן אַ יְתוּם מְאָבִיו ל"ע צוּ זִיבֵן יָאֵר, אוֹן דְּעַרְפָּאֵר אִיז כְּסֵא הַרְבָּנוּת
אִיבְרֶעֶנְגֶאנְגֶען צוּ אִיין אַנְדֶער צוּוִיג פֿון דִּי זְעֵלְבֶע מִשְׁפּוֹחֹת" - "אבִי עֲלִיו הַשְּׁלוֹם שְׁמוּ
הִיָּה הַר' יְהוּדָה בַּהֲרַב ר' נַחְמָן זצ"ל, הוּא הִיָּה לְמִדָּן וְחִסִּיד עוּבַד ה' בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מְכַנִּיס
אוֹרַח מְצוּיִין בַּעַל מִדוֹת טוֹבוֹת מְאֹד וְנִשְׂאֵר יְתוּם מְאָבִיו ל"ע בְּגִיל שֶׁבַע שָׁנִים, וְעַל כֵּן
עֵבֶר כִּיסָא הַרְבָּנוּת לַעֲנֵף אַחַר מְאוּתָהּ מִשְׁפַּחָה". (הִיָּינוּ כִּי הַרְבָּנוּת דַּק"ק טְשֶׁעֶהְרִין עֵבֶר
לְבֵן דּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, הֵלֵא הוּא רַבִּי נַחְמָן בַּהֲרַב הִירֵשׁ לִיִּיב, גִּיסוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַחָה ב"ר
שְׁמוּאֵל יִצְחָק שֶׁהִיָּה חֲתָן הָרַב רַבִּי אַהֲרֹן).

לג. רָאָה לְהֵלֵן בַּעֲרֹכּוֹ כֵּל סוֹדֵר הַמַּעֲשֶׂה בְּאוֹרְכָה.

לד. רָאָה גַם בְּצוּאוֹת הָרַב מִטְשֶׁעֶהְרִין: "אבִי ז"ל שְׁמוֹ הָרַב רַבִּי צְבִי אַרְיֵה דִיִּין בְּבֵרְסֶלֶב,
וְאַחֲרָיו מִילָא מְקוּמוֹ אַחִי הוּא הָרַב רַבִּי חַיִּים".

הרבנים החולקים אשר העיר ברסלב הייתה תחת עירות מגידותו, ולקבל בפניו על כך שהתיר הרב דברסלב את האשה מעגינותה, בנגוד לדעת כל הרבנים הגדולים שאסרוה.

ונתישבו החולקים להזמין את הרב הנ"ל לעיר ברסלב בכדי לשמש שם פסנדיק על איזו ברית, ואת הרב רבי הירש לייב שהיה מוהל ממחה יכבדו למול את התינוק, וכונתם הייתה שבעת הברית ישוחחו מענין התר העגונה. וכך הוה, שהרב הנ"ל הגיע לברסלב עיר מגידותו והיה בברית המילה בה כבדוהו בסנדיקאות, והרב רבי הירש לייב היה המוהל. והנה בעת הברית, כשקבל הרב החולק את התינוק לידיו לסנדיקאות, החל לעשות הכנות גדולות, עטף עצמו יחד עם התינוק והאהיל עליו בטליתו - ('א געצעלט איבער קינד'), ועוד פיוצא בזה, ושזה איזה זמן בהכנותיו, עד שהטריח את הצבור בזה.

בתוך כך הכריזו שהרב יגש למול את התינוק, והרב רבי הירש לייב שהיה אדם ירא ה' וחרד עד מאד נגש אליו - ('ער גייט צו ביי איהם), שמט את טליתו של הרב החולק מעל הרף הנמול, והחל לברך את ברכת המילה באימה וביראה עצומה כדרכו - ('רבי הירש לייב איז געווען א פחד'יגער מענטש, איז ער צוגעגאנגען, א ווארף אוועק דעם טלית, און געמאכט די ברכה - איז געווען א פחד, א יראה איז געווען), ותכף מל את התינוק ללא כל שהיות; וכודאי חרה הדבר מאד להחולק ולאנשיו, אף מחמת פחד ברכת המילה, שאמרה הרב הירש לייב באימה וביראה עצומה כנ"ל, נאלמו כלם דומיה - ('מען איז געבליבן שטיין דערשראקן פון די ברכה').

אֲחֵר כֶּף בְּסֻעוּדַת הַבְּרִית נִכְנָסוּ מֵעַנְיָן לְעַנְיָן, וְהִחֵל הָרַב הַחוֹלֵק לְדַבֵּר אֵיזָה דְבוּר בְּנוֹגֵעַ לְהִתֵּר הָעֲגוּנָה הַזֶּה, וְהִפְטִיר: "עֲגוּנָה, עֲגוּנָה". כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת הָרַב רַבִּי הִירֵשׁ לִיִּב, נִעְנָה וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "צוֹ אִיר זְעַנְט רַבִּי צוֹ גַּיִן - דָּאס ווִיִּיס אִיךְ נִישְׁט, נָאָר לְעֲרַנְעֵן קָען אִיךְ, אַז אִיר ווִילֵט קָענְט אִיר שְׂיִקֵּן דִּי שְׂאֵלָה צוֹ רַבִּי שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר, וּוְעֵט אִיר בְּאִקוּמָען אַ תְּשׁוּבָה צוֹ אִיךְ הָאָב גַּעְקָענְט מִתִּיר מֵאִכֵּן צוֹ נִישְׁט" - "אָם אַתֶּם אַכֵּן רַבִּי מְפָרְסֵם אוֹ לֹא - זֹאת אִינִי יוֹדֵעַ, אוּלָם לְלַמֵּד אֲנִי יוֹדֵעַ, אִם תִּרְצוּ תוּכְלוּ לְשַׁלַּח אֶת שְׂאֵלַת הָעֲגוּנָה הַזֶּה לְהַגְאֹן רַבִּי שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר, וְתִקְבְּלוּ תְשׁוּבָה אִם יִכְלֹתִי לְהִתִּיר אֶת הָעֲגוּנָה אִם לֹא". וְהִסְכִּימוּ כָּלֵם לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְהָרַב הַחוֹלֵק הֶעֱלָה עַל הַכְּתָב אֶת שְׂאֵלַת הָעֲגוּנָה וְצִדַּד לְאֶסוּר, וְהָרַב רַבִּי הִירֵשׁ לִיִּב כָּתַב אֶת נִמּוּקֵי פְסָקוֹ לְהִתֵּר, וּשְׁלַחוּהָ עִם 'רִייטְעֵר' ('רוֹכֵב', שְׁלִיחַ מֵהִיר) לְעִיר בְּרָאָד לְרַבִּי שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר שֶׁיִּשֵּׁב בְּבֵית הַדִּין דָּשֵׁם.

וּכְשֶׁחֲזַר הַשְּׁלִיחַ סִפֵּר אֶת מַעֲשֵׂה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲרָעוּ עִמּוֹ, שֶׁכְּשֶׁהִבִּיא אֶת הַשְּׂאֵלָה לְבֵית הַדִּין שְׁבַבְרָאָד, אָמְרוּ לוֹ שְׂיָבֹא אַחֲרֵי שְׁלֵשָׁה יָמִים, וְאִזּוֹ יִתְּנוּ לוֹ אֶת הַתְּשׁוּבָה וְהַפְּסָק. לְאַחַר שְׁלֵשָׁה יָמִים כְּשֶׁנִּכְנַס הַשְּׁלִיחַ לְבֵית הַדִּין מִסֵּר רַבִּי שְׁלֵמָה לִידוֹ אֶת תְּשׁוּבָתוֹ בְּכְתָב, וְכֵּה אָסַר אֶת הָעֲגוּנָה מִלְּהַנְּשֹׂא. לְאַחַר מִכֵּן נִעְמַד רַבִּי שְׁלֵמָה לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת מְנַחָה, וּמְקוֹם תְּפִלָּתוֹ הָיָה אֲצֵל אַרְוֹן הַסְּפָרִים שֶׁהָיָה גְדוּשׁ בְּסְפָרִים רַבִּים, וְתִכְף שָׂרְצָה לַעֲמֹד בְּתְפִלַּת שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה, כְּאֲשֶׁר כָּבַר פֶּסַע לְאַחֲזָרֵי הַשְּׁלֵשׁ פְּסִיעוֹת כְּדִי לַגְּשֹׁת לְתְפִלָּה - חֲזַר בּוֹ פְתָאוּם וְלֹא נִעְמַד לְהַתְּפַלֵּל, אָלָא לָקַח בְּחֻפְזָה אֵיזָה סִפֵּר מְאֲרוֹן הַסְּפָרִים - ('גַּעְגְּעֵבֵן אַ כַּאֲפ אַרוִיס אַ סִפֵּר') וְעִיָּן בּוֹ, וְאִזּוֹ נִגַּשׁ לְשַׁלֵּיחַ וּבִקְשׁוֹ לְהַחֲזִיר לוֹ אֶת

כתב התשובה, קרע כליל את פסקו שכתב קדם לכן לאסור, וכתב מחדש תשובה ארכה להתר העגונה, כפי שפסק הרב רבי הירש לייב בענין. וכשנסר רבי שלמה ליד השליח את הפסק החדש להתר, נענה ואמר לו: "זאגט ברסלב אז זיי האבן א רב אן ערליכער איד" - "אמור לאנשי ברסלב שיש להם רב ירא וכשרי", שכן כבר פסקתי לאסור - ואחר העיון מחדש חזרתי בי להתירה", והפליג עוד בשבחו של רבי הירש לייב. ככל הדברים האלה ספר השליח בבואו לברסלב עם כתב ההתר, והיו מכרזים החולקים לסתום פיהם:

לה. "אזוי ווי דער רבי האט געזאגט: 'איך האב זיך אויסגעקוקט צו מיינע לייט, האב איך געזעהן זיי וועלן זיין ארעמעלייט, האב איך געפועלט ביי השם יתברך אז ס'זאל זיך דורכעווארפן א מיצל'; אזוי איז געווען אין גאונות אויך, ס'האט זיך דורכגעווארפן א גאון ביי אונז, א טשעהרינער רב אין טשעהרין, א רבי הירש לייב דער רב דא, ס'איז נאך געווען גרויסע רבנים ביי אונז, ס'האט זיך דורכגעווארפן זיך, און זיי האבן אביסל משתיק געווען, דורכגעווארפן א גביר מאכט אביסל טטילער - [רבנים אויך] האט מען געקענט אויסהאלטן" - "כפי שאמר רבינו (לעיל ח"ב ס' שכד): 'התבוננתי באנשי שלומנו, ראיתי שהם יהיו עניים, ובכן פעלתי אצל השם יתברך ש'יזרק' ביניהם 'מיצל' (כובע נאה - כינוי לאדם עשיר)"; כן הוא גם בעניין גאונות, 'נזרק' בינינו גאון, הרב מטשעהרין בעיר טשעהרין, רבי הירש לייב בברסלב, והיו עוד רבנים גדולים אצלנו, 'נזרקו' בינינו כך, והם השתיקו מעט את המחלוקת, כפי שהעשירים ש'נזרקו' השתיקו מעט את המחלוקת עלינו - כן הרבנים השתיקו, והיו יכולים להחזיק על עמדם ולעבור את המחלוקת הקשה". (רל"י).

לו. "ער האט געזעהן די זאך, אז פריער איז איהם אריין א געדאנק אז נישט, און איצטערטא איז איהם אריין אין געדאנק עפעס א געוואלדיגע הוכחה אז עס איז יא גוט, האט ער געזעהן אז דאס איז עפעס א אנדער סארט רב" - "רבי שלמה קלוגער ראה את העניין הזה, שמקודם נכנס לו ברעיונו לאיסור העגונה, ועתה [קודם תפילתו] באה לו במחשבתו הוכחה נפלאה כזו להיתר, והבין מזה שזהו רב מסוג אחר". (רל"י).

חדושים וביאורים

יב

דברי תורה מהרב רבי הירש לייב אב בית דין קהלת קדש ברסלב
כפי ששמעם מפיו בנו אב בית דין קהלת קדש טשעהרין:

[לקוטי קמא סימן א' - 'אשרי']:

א. "ההולכים בתורת ה', כי על ידי שלומד תורה בלח וכו'" - שמעתי
מאבי ז"ל שהוא על דרך שפרש רש"י (ויקרא כו ג): "אם
בחקתי תלכו" - "שתהיו עמלים בתורה", ומבאר יותר ב'טורי זהב'
אורח חיים סימן מ"ז סעיף קטן א' על פסוק (ירמיה ט יב) "ולא תלכו
בה", שהוא הלוף והטרח בהתורה:

[פרפראות לחכמה סימן א אות יא]

[לקוטי קמא סימן ה' - 'בחצוצרות']:

ב. המאמר הזה נאמר בראש השנה הראשון לישיבתו בברסלב
ולהתקרות הרב רבי נתן ז"ל אליו, והוא היה ראש השנה
תקס"ג שחל אז ביום שני ושלישי, ואז נשמע בעולם הגזרות שרצו לגזר
בעולם אשר יצאו בימינו בעונותינו הרבים, דהינו לקח מאת בני ישראל
לאנשי חיל רחמנא לצלן, כי אלו הגזרות התחילו לצאת בימי מלכות
פולין, קדם שפכש הקיר"ה מרוסיא את מדינתנו, ואחר כך בתחלת כבישתו
את מדינתנו נשקטה הדבר קצת, ואחר כך חזר ונתעורר שנשמע בעולם

שְׂרוּצִין לְגֹזֵר כַּמָּה גְזֵרוֹת שְׁקוֹרִין 'פּוֹנְקֻטִין', אָז אָמַר רַבְּנוּ ז"ל הַתּוֹרָה הַזֹּאת
'בְּחֻצוֹצְרוֹת', וּבָהּ מְרַמְזוּ הַגְּזֵרוֹת הַנ"ל (עַד כָּאֵן הֵעֵתָק מִסְפָּר 'חַיִּי מוֹהֵר"ן).

וְשָׁמַעְתִּי מֵאָבִי ז"ל שְׂרַמְזוּ אָז רַבְּנוּ ז"ל שֶׁכָּכָר הוּא לְאַחַר גְּזֵר דִּין, אַף
אֵף עַל פִּי כֵן עֶסֶק אָז רַבְּנוּ ז"ל הִרְבֵּה בְּכָל הַשָּׁנָה לְהַמְתִּיק
הַדָּבָר עַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה פָּעַל בְּתַפְלָתוֹ שֶׁנִּתְעַכֵּב הַדָּבָר וְלֹא יִצְאָה הַגְּזֵרָה
אֶל הַפְּעַל עַד קְרוּב לְעֵשְׂרִים שָׁנָה אַחַר הַסְּתַלְקוֹתוֹ ז"ל, וְיֵשׁ בְּזֶה הִרְבֵּה
לְסַפֵּר, וַיְבַאֵר בְּמָקוֹם אַחֲרָיו:

[פּרפּראוֹת לַחֲכָמָה סִימָן ה אֹת ב]

[לְקוּטִי קָמָא סִימָן ו' - 'קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ']:

ג. מֵאָמַר 'כִּי מִרְחֻמָּם' הַנ"ל (לִיקוּטֵי תַנִּינָא ס"ז) נֶאֱמַר בְּשֵׁבֶת חֲנֻכָּה שְׁנַת
תַּק"ע, שֶׁהוּא שָׁנָה הָאֲחֻרֹּנָה מִיָּמֵי חַיֵּי הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבְּנוּ
הַקְּדוֹשׁ ז"ל, וְשֵׁם מְזֻכָּר עֲנִין שֶׁל 'וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מְלֹא רוּחַ חָכְמָה כִּי
סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו', וְשָׁמַעְתִּי מֵאָבִי ז"ל שֶׁשָּׁמַע מְזֻקְנֵי תַלְמִידָיו
הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבְּנוּ ז"ל, שֶׁהֵבִינוּ אָז מִרְמִיזוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבְּנוּ ז"ל
שֶׁבְּמֵאָמַר זֶה נִתַּן סְמִיכָה לְתַלְמִידוֹ הַקְּדוֹשׁ הָרַב רַבִּי נִתָּן ז"ל י"ח:

[פּרפּראוֹת לַחֲכָמָה סִימָן ו אֹת טו]

לז. אֹדוֹת גְזִירַת ה'פּוֹנְקֻטִין' רָאָה עוֹד לַעִיל בַּחֲלָק ג' מִסִּימָן ר"צ וְהִלָּאָה, וְשֵׁם בְּסִימָן תַּקנ"ה
וּבְסִימָן תר"ה.

לח. רָאָה לַעִיל בַּחֲלָק ב' סִימָן תַּקס"ד: "מוֹהֲרַנ"ת הַסְּתַלַּק כִּידוּעַ בַּעִיר בְּרַסְלָב בַּעֲרַב שַׁבַּת
קוֹדֶשׁ, יוֹם עֶשְׂרֵה בְּטַבַּת שַׁנַּת תר"ה, הוֹבֵא לְקַבּוּרָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קוֹדֶשׁ וְכו'. וְבִלְיַל שַׁבַּת
הַתַּפְּלָלוֹ אֲנָשִׁי שְׁלוֹמוֹנוֹ קִבְּלַת שַׁבַּת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַצְּמוּד לְחַדְרוֹ שֶׁל מוֹהֲרַנ"ת שֵׁם הִיא

[לקוטי קמא סימן כ"א - 'עתיקא טמיר וסתים':]
 ד. שם פאות ט': "הַגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, הִינּוּ הַגְדָּלָה שְׁעָשָׂה ה'
 עִם הָעַפּוּ"ם - הַגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי הִינּוּ
 שְׁהַגְדָּלָה הַזֹּאת הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל, (כִּי אִזּוּ יִדְעוּ וַיְבִינּוּ אֶפְלוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים
 שְׁגִדְּלָתָם הִיְתָה לָנוּ גְדָלָה וְכוּ') - שְׁמַעְתִּי מֵאֲבִי ז"ל שֶׁפִּרַּשׁ בְּזֶה מֵאִמֵּר
 רְבוּתֵינוּ ז"ל בְּמַסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה ב', שֶׁיֵּאמְרוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים לְעֵתִיד
 לָבוֹא: "רְבוּנוּ שָׁל עוֹלָם, הַרְבֵּה שְׂוָקִים תִּקְנַנּוּ וְכוּ', הַרְבֵּה כֶּסֶף וְזָהָב
 הַרְבִּינוּ, וְכֵלָם לֹא עָשִׂינוּ אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל וְכוּ'", לְכַאוּרָה קָשָׁה, אֵיךְ
 יַעֲזִיזוּ פְּנֵיהֶם כָּל כָּף לֹמֵר שֶׁקָּר וְכִזָּב כְּזֶה בְּפָנֵי הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֶצְמוֹ, שֶׁלֹּא
 עָשׂוּ הַכֹּל אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל? אָבֵל לְפִי הַנ"ל מִיֵּשֵׁב הֵיטֵב, כִּי אֲדַרְבָּא,
 דִּיקָא אִזּוּ, עַל יְדֵי שִׁיתְרַבָּה הַדַּעַת כָּל כָּף עַד שֶׁגַּם הֵם יִדְעוּ וַיְבִינּוּ שֶׁהַכֹּל
 הִיָּה בְּאֵמֶת רַק לְטוֹבַת וּגְדֻלַּת יִשְׂרָאֵל כִּנְ"ל, וְעַל כֵּן יִהְיֶה לָהֶם פְּתִחוֹן
 פֶּה לֹמֵר כָּל זֹאת, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יֹאמֵר לָהֶם: אֵמֶת הַדְּבָר שֶׁהַכֹּל
 נַעֲשָׂה רַק לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל, אָבֵל לֹא לְזֹאת הִיְתָה כְּנֻנְתְּכֶם, כִּי הַכֹּל עָשִׂיתֶם
 רַק לְצַרְךָ עֲצַמְכֶם וְכוּ', כְּמַבְאָר שָׁם:

[פרפראות לחכמה סימן כא אות כ]

מונת, ורבי אהרן הרב מברסלב קיבל שבת גם הוא עימהם; ואמר אז רבי אהרן לאנשי
 שלומנו: 'דאס האבן מיר אלע געוואוסט, בשעת ווען דער רבי האט געזאגט 'ויהושע בן נון
 מלא רוח חכמה פי סמך משה את ידיו עליו' - האט ער אים געמיינט!' - זאת ידענו כולנו
 (היינו גם שאר תלמידי רבינו), שבעת שאמר רבינו (בליקוטי תנינא סי' ז) את הפסוק
 (דברים לד ט) 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו' - התכוון בזה
 על מוהרנ"ת!; ואמר עוד: 'ער איז געקומען שפעטער פון אלע - און געמאכט בעסער פון
 אלע' - 'הוא התקרב אחרי כולנו - והצליח ועשה טוב יותר מכולנו'.

[לקוטי קמא סימן ס' - 'פֿתח רבי שמעון']:

ה. מַאֲמַר 'פֿתח רבי שמעון' סימן ס' נאָמַר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה תִּקְס"ז שְׁחַל בְּיוֹם שַׁבָּת וּבְיוֹם רֵאשׁוֹן, וַיֵּשׁ הַרְבֵּה סְפוּרִים לְעַנְיָן זֶה הַמַּאֲמַר אֵיךְ שֶׁנֶּאֱמַר, וַאֲיֵנִי בְּקִי בָהֶם כָּל כֶּף, אִךְ זֹאת שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי ז"ל וְגַם מִשָּׂאֵר אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁהָיָה הַתְּעוּרֹרוֹת גְּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד בֵּין כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיוּ שָׁם בְּעֵת שֶׁהִכִּין אֶת עֲצָמוּ רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ זצ"ל לומר זֶה הַמַּאֲמַר, וַיֵּשׁ מֵהֶם שָׂבָא עַל דַּעְתָּם וּמַחְשַׁבְתָּם תְּבוֹת אֵלָיו: "מִי אֵיכָא דְנִיִּים שְׂבַעִין שְׁנִין" (מֵה שְׁמַבְאָר אַחַר כֶּף בְּסוּף הַמַּאֲמַר), בְּאִשְׁרֵי שְׂעָבְרוּ כָּל יְמֵיהֶם בְּשָׁנָה וּמוֹחִין דְּקִטְנִית, וַיֵּשׁ שָׂבָא עַל דַּעְתָּם מַחְשַׁבֹּת אַחֲרוֹת שֶׁל הַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה אֲמִתִּיִּים, וְהַפֵּל מֵעַנְיָן שְׂבַאָר אַחַר כֶּף רַבְּנוּ ז"ל בְּזֶה הַמַּאֲמַר, וּמִזֶּה רָאוּ כֵּן תְּמָהוּ וְהִבִּינוּ בְּחוּשׁ הַהֲרַגְשׁ מִמֶּשׁ, שְׂבַעֵת שְׂמִיכִין אֶת עֲצָמוּ רַבְּנוּ ז"ל לומר חֲדוּשֵׁי תוֹרָה לְפָנֵיהֶם - הוּא מְשַׁתַּדֵּל תְּחִלָּה עִם נַפְשׁוֹת הַשׁוֹמְעִים בְּרוּחָנִיּוֹת, לְהַעֲלוֹתָם מִדְּלוֹת שְׁפִלוּתָם וּלְעוֹרָרָם בְּתְּשׁוּבָה, (וְכַמוֹכֵן גַּם בַּמַּאֲמַר 'אַשְׁרֵי הָעַם' סִימָן י"ג, וַיִּבְאָר בְּמָקוֹם אַחַר בֵּיתוֹר), וְעַל יְדֵי זֶה בָּאוּ אֶז כָּל הַמַּחְשַׁבֹּת וְהִרְעִיּוּנִים טוֹבִים עַל לְבָם וְדַעְתָּם מִמִּילָא. גַּם בְּעֵת שֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל זֶה הַמַּאֲמַר הָיָה הַתְּעוּרֹרוֹת נִפְלָא מְאֹד לְתְּשׁוּבָה אֲמִתִּיּוֹת בֵּין כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהָיוּ שָׁם, וּבְשַׁעֵה שֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל אֵלָיו הַתְּבוֹת: "שְׁשׁוּפַר מְרִמּוֹ עוֹרוּ יְשָׁנִים מִתְּרַדְמַתְכֶם" - גָּעוּ כָּלָם בְּבִכָּיָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְרַבְּנוּ ז"ל הָיָה יוֹשֵׁב אֶז יְדוּמִים וְשׁוֹתֵק עַד שֶׁפְּסָקָה הַבִּכָּיָה קִצָּת, וְאֶז חָזַר לְגַמַר אֶת הַמַּאֲמַר הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה.

וְכֵן שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי ז"ל, שֶׁאָמַר לָהֶם רַבְּנוּ ז"ל שֶׁהָיָה לוֹ בְּכַח לְהַחְזִיק אוֹתָם וּלְעַסֵּק עִמָּהֶם בְּזֶה הַמַּאֲמַר שֶׁלְּשֵׁה יָמִים רְצוּפִים מֵעַת לְעַת

שְׁלֹא יִדְעוּ בֵּין יוֹם וְלַיְלָה, כְּמוֹכָא בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ בְּאַיְזָה מְקוֹמוֹת אֶצֶל
הַחֲבֵרָיָא שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי ז"ל:

[פרפראות לחכמה סימן ס אות א]

[לקוטי קמא סימן קי"א - 'ר'אש ב'ני ו'שְׂרָאֵל רָאשֵׁי תְּבוּת רַבִּי וְכוּ'':]
ו. שְׁמַעְתִּי מֵאֲבִי ז"ל שֶׁלְדַעְתוֹ הַפְּרוּשׁ בְּזֵה, כִּי כְּשֶׁזוֹכֵין לְרַבִּי הַגּוֹן אֲזִי
הוּא מֵאִיר עֵינַי הַמְּקַרְבִּין אֵלָיו, עַל דְּרָף "הַחֲכָם עֵינָיו
בְּרֵאשׁוֹ" (קהלת ב יד), אָבֵל לְהַפְּךָ חֵס וְשָׁלוֹם, רַבִּי שְׁאִינוֹ הַגּוֹן - לֹא
דִי שְׁאִינוֹ מֵאִיר עֵינַיִם, אֲדַרְבָּה, הוּא מַחְשִׁיף עֵינֵיהֶם בְּיוֹתֵר, שְׁזֵה בְּחֵינֵת
'ר'שָׁעִים ב'ח'שָׁף י'דְמוֹ' כְּמִבְאָר בְּפָנִים"ט:

[פרפראות לחכמה סימן קיא]

[לקוטי תנ"גא סימן ד' - 'וְאֵת הָעוֹרְבִים':]
ז. שֶׁם אוֹת יו"ד: "כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ב"ב ט): 'וְנִגְשִׁיף צְדָקָה'
וְכוּ" - רוֹצֵה לוֹמֵר: לֹא מִבְּעֵיָא כְּמוֹ שְׁפָרְשׁוּ
הַמְּפָרְשִׁים ז"ל, כִּי הָעֲשִׁירִים נוֹתְנִים גַּם בְּעֵד הָעֲנִיִּים וְכוּ' - זֵה בְּנֹדָאי
צְדָקָה גְּמוּרָה, כְּאֵלוֹ נוֹתֵן לְיַד הָעֲנִי מִמֶּשׁ, וְצָרִיף גַּם בְּזֵה לְשַׁבֵּר
הָאֲכֹזְרִיּוֹת שֶׁבְּלָבּוֹ וְלְהַפְּכּוֹ לְרַחֲמָנוּת, וְלִקְבֹּל מִשָּׂא הָעֲנִי עָלָיו, וְעַל יְדֵי
זֵה נִעְשִׂין גַּם כֵּן כָּל הַתְּקוּנִים הַנִּלְ, אִף אֶפְלוּ כְּשֶׁנוֹתֵן מָמוֹן לְהַעֲכוּ"ם
בְּשִׁבִיל הַצֵּלַת נַפְשׁוֹ וּמְמוֹנוֹ, וְלַחֲפּוֹת קִצֵּת עַל הַשְּׁנָאָה שֶׁיֵּשׁ לְהַעֲכוּ"ם
בְּלָבוֹ עָלָיו מִחֲמַת שְׁנָאֵת הַדֵּת - זֵה גַם כֵּן בְּחֵינֵת צְדָק, וְנִעְשִׂין עַל יְדֵי

זה גם כן כל התקונים הנ"ל, כי הגם כי בנתינתו זה הממון להעובדים כוכבים ומזלות אין צריך לשבר האכזריות ולהפכו לרחמנות, רק אדרבא, וכמו שכתוב אצל יעקב (בראשית לב כב): "ותעבר המנחה על פניו", ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה עו): "אף הוא שרוי בכעס שהיה צריך לכל זאת", וכמו ששמעתי מאבי ז"ל בענין זה, אף על פי כן על ידי שבממון זה משבר קצת האכזריות שבלב העכו"ם על ישראל, ומהפכו לרחמנות קצת עליו, על ידי זה גם ברוחניות מכניע מצח הנחש, ומתגבר הרצון דקדושה כנ"ל:

[פרפראות לחכמה תנינא סימן ד אות טו]

[לקוטי תנינא סימן ז' - 'כי מרחמם ינהגם']:

ח. שמעתי מאבי ז"ל ששמע מגדולי המקרבים של רבנו ז"ל, שהבינו מרמיזותיו הקדושים של רבנו ז"ל שבזה המאמר הקדוש סמך ידיו על הרב רבי נתן ז"ל, שהוא יהיה המוציא והמביא בכל עניניו הקדושים של רבנו ז"ל לאחר פטירתו, כמו שראינו בעינינו שכן היה, שכל עקר קיום השארתו הקדושה של רבנו ז"ל לנצח היה רבו ככלו כמעט רק על ידי הרב רבי נתן ז"ל כפידוע:

[פרפראות לחכמה תנינא סימן ז אות כו]

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי שֶׁשָּׁמַע מִפִּי רַבִּי יִצְחָק חֲתָן הַמַּגִּיד מְטִירָהאֲוִיָּצַע,
 שְׁפַעַם אַחַת עָמְדוּ הַחֲבָרִים לְפָנָי רַבְּנוּ ז"ל בְּלִילָה, וְהוּא
 הָיָה מְדַבֵּר עִמָּהֶם מְשִׁיחוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת כָּל כָּף, עַד שֶׁכָּבַר הָיָה אֵיזָה
 שְׁעוֹת עַל הַיּוֹם, וּכְבָר הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, וְהַחֲלוֹנוֹת הָיוּ סְתוּמִים
 וְלֹא הָיָה נֶפֶר; אַחַר כָּף פִּתְחוּ הַתְּרִיסִין וְרָאוּ שֶׁכָּבַר הִגִּיעַ זְמַן
 קְרִיאַת שְׁמַע. אָמַר לָהֶם רַבְּנוּ ז"ל: "אַתֶּם תִּלְכוּ לְהַתְּפִיל - וְאֲנִי
 אֲשַׁתֶּה קְאוּוּע"מ; וְאָמַר אֲזוּ דְרָף צַחוֹת: "מֵאֵימְתִי קוֹרִין אֶת שְׁמַע
 וְכוּ', מְשַׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לְאֹכַל בְּתְרוּמָתָן" (בְּרֻכּוֹת פ"א מ"א). עַד
 כָּאן שְׁמַעְתִּי; וּכְבָר יְדוּעַ שְׁדַבְּרִי רַבְּנוּ ז"ל עִמָּקִים מְאֹד, כַּמְבָאָר
 בְּמִקּוּמוֹת אַחֲרִים^{מא}:

[כתב יד הרב מטשעהרין]

מ. אמנם ראה ב'שיחות הר"ן' סימן רע"ז: "אמר שמעולם לא שטה אפילו מים קודם
 התפילה, והקפיד מאוד על אלו השותין קאווע וכיוצא בזה קודם התפילה"; וראה 'ליקוטי
 הלכות' השכמת הבוקר ג' אות ה'.

מא. מובא גם לעיל חלק א' סימן קס"ט; וראה ב'ליקוטי הלכות' בכור בהמה טהורה ג'
 אות י"א: "וזהו בחינת 'מאימתי קורין את שמע בערבית? משעה שהכהנים נכנסים
 לאכול בתרומתן' (ברכות פ"א מ"א), כי קריאת שמע הוא אמונת היחוד, ולזה זוכין
 על ידי אכילת הצדיקים, שהוא בחינת אכילת תרומה של הכהנים, שהוא אכילה
 דקדושה, שעל ידי זה זוכין לאמונה כנ"ל"; וביקרא דשבתא' (להרב מטשעהרין הנ"ל)
 חלק א' סימן כ"ה: "כבר מובאר במקום אחר שזה בחינת 'מאימתי קורין את שמע
 בערבית? משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן', וכאשר שמעתי בזה דברי צחות
 בשם רבינו הקדוש זצ"ל".

הסתלקותו

יג

ט. הרב רבי הירש לייב נסתלק לבית עולמו ביום י"ב אדר
שנת תרכ"ח או תרכ"ט^{מב} בהיותו בגיל ששים ותשע^{מג},
ונטמן באמצע בית החיים שבקהלת קדש ברסלב, סמוך למקום
מנוחת אביו זצ"ל^{מד}:

מב. יום פטירתו: י"ב באדר.

מג. ראה להלן בערך הרב מטשעהרין, שגם הרב מטשעהרין בנו של רבי הירש לייב נלב"ע
בגיל ס"ט לערך; כמו כן ראה עוד שם כי להרב מטשעהרין נולד בן שהיה מתאנח תמיד,
ושערות ראשו היו לבנות כזקן, וקרא אותו כשם אביו 'הירש לייב', לאחר שנה נפטר הילד
לעולמו, ובעת שבעת ימי האבילות התייפחה הרבנית בבכייה גדולה, ואמר אז הרב
מטשעהרין שענייני הנשמות הם מהדברים הנעלמים עד מאוד מעין כל חי, ושתינוק זה
בא לעולם בכדי להשלים את שנת השבעים של אביו הרב רבי הירש לייב שחי רק שישים
ותשע שנים; וראה שם עוד בעניין זה. (רל"י).

מד. בעניין חלקת הקבר שקנה הרב רבי אהרן בתחילה עבור מוהרנ"ת, ראה לעיל חלק ב'
סימן תקס"ט; רל"י היה שם פעם אחת על חלקת קבורתם, והיתה שם סככה (שטיבל -
בוט'קע) על ארבעה עמודים מעליהם. (ראה עוד לעיל בערך רבי אהרן). (רל"י).